

dr. Varga István életrajza¹
(Budapest, 1897. július 5 - 1962. december 30.)

Varga István, a múlt század egyik kiemelkedő közgazdásza 1897. július 5-én, Budapesten, egy polgári család harmadik gyermekeként látta meg a napvilágot. Olyan korban született, amikor nézetek, eszmék illetve ellennézetek és téveszmék még nem fenyegették az egyén megélhetését. Ezen korszaknak azonban hamar, - ahogyan Varga életének későbbi szakaszaiban meg is tapasztalhatjuk - az első világháború kitörését követően vége szakadt.

Az egyes közgazdasági iskolák elméleteit és a nemzetközi szakirodalmat jól ismerte. Publikációs tevékenységét 1922-től idegen nyelvű közgazdasági témájú tanulmányok, könyvek fordításával és ismertetésével kezdte. Varga István egy személyben volt elméleti, tudós közgazdász; jeles tanár; és kiváló gazdaságpolitikus. Pályája során számos hazai jelentős intézménynél, hivatalnál, bizottságban, illetve egyetemen fordult meg és dolgozott. Rendkívül gazdag életművet hagyott maga után, mely közel 870 munkából áll.

Munkásságának külföldi megbecsülését is bizonyítja idegen nyelvű publikációnak nagy száma, illetve az, hogy több külföldi tudományos társaság is tagjai sorába választotta, például az International Association for Research into Income and Wealth (1946-tól), az Econometric Society, és az ESOMAR (1961-től). Tanulmányútjainak, valamint sikeres előadókörútjainak köszönhetően többek között angol, német és francia nyelven levelezett nemzetközi hírű közgazdászokkal. Leginkább a Veblen-féle institucionalista iskola nézeteivel tudott azonosulni, jóllehet önmagát nem sorolta egyik iskola követői közé sem. Úgy vélte, hogy a valóság egység, ezért a tudománynak is annak kell lennie². Varga István megpróbáltatásokkal teli életét és rendkívüli életpályáját jellemzi, hogy válságos időkben stabilizációs- és konszolidációs tervek, valamint reformkoncepciók³ kidolgozásában vett részt. Munkássága során végig szem előtt tartva, hogy az elméletnek és a gyakorlatnak együttesen az a célja, hogy a magasabb rendű gyakorlati célok megvalósuljanak és a gazdasági haladás minél zavartalanabb legyen⁴.

Azonban szomorú tény az is, hogy élete során itthon többször került méltatlanul mellőzött helyzetbe, majd amikor a politikai hatalom Varga szakértelmének, tapasztalatainak szükségét látta, ismét vezető pozícióba helyezte.

18 éves korában - középiskolai tanulmányait megszakítva - katonai szolgálatra kellett bevonulnia. Ez idő alatt súlyosan megsebesült, így 1917-ben tartalékos hadnagy lett, majd 1919 májusától pedig, mint rokkantat, nyugállományba helyezték. A katonakönyvét bevonták,

ugyanakkor egy emléklapot kapott, melyen a következő kitüntetések szerepeltek: Signum Laudis; I. osztályú vitézségi érem; csapatkereszt; sebesülési érem és rokkantjelvény. 1916-ban a Vas Utcai Kereskedelmi Iskolában felsőkereskedelmi végzettséget szerzett, két évvel később pedig a Markó Utcai Főgimnáziumban is leérettségizett. Gimnáziumi érettségijének birtokában kezdte meg egyetemi tanulmányát a budapesti – később Pázmány Péter nevét viselő – Tudományegyetem Jog- és Államtudományi Karán. A jogi tanulmányok folytatása mellett a m. kir. József Műegyetem Közgazdasági Osztályának előadásait is hallgatta. A Műegyetemen 1919. december 13-án kitűnő minősítéssel szerezte meg a közgazdaságtudományi oklevelet. 1920. május 29-én pedig államtudományi doktorrá avatták.

1919-től, még egyetemi tanulmányai idején a Központi Statisztikai Hivatalban, mint díjnok dolgozott. Illetve párhuzamosan, rövid ideig a Ponty Utcai Felső Kereskedelmi Iskola óradíjas tanára volt. Doktorátusának megszerzése után 1920–23 között a Magyar Általános Hitelbank banktisztviselője, továbbá a Tudományegyetemen statisztikai és közgazdaságtani szemináriumok adjunktusa, illetve a Királyi József Műegyetem, Közgazdasági Osztályának szemináriumvezetőjeként dolgozott.

Az 1922/23-as tanévben Berlinben és Londonban folytatott tanulmányokat. Ezt követően néhány évig állástalan volt.

Az 1926/27-es tanévben az Egyesült Államokban a pittsburghi egyetemen statisztikai tanulmányokat végzett, illetve vendégelőadóként közgazdaságtani előadásokat is tartott.

1927. november 1-én bízták meg a Magyar Gazdaságkutató Intézet (MGKI) megszervezésével és vezetésével. Az Intézet egyesületi formában az 1928. december 6-ai alakuló közgyűléssel jött létre. Az elnöki tanács tagjainak névsorában olyan elismert közgazdászok szerepeltek, mint dr. Fellner Frigyes, dr. Heller Farkas és dr. Navratil Ákos. A rendszeres időközönként - általában negyedévente - megjelenő kiadványaikban a KSH-tól kapott adatok alapján közölték az ország általános gazdasági helyzetét, illetve követték nyomon a konjunktúra alakulását. Az Intézet gyakorlatilag pótolta az addigi hiányt, vagyis a mezőgazdaságot, az ipart, a „hiteléletet” és a kereskedelmet érintő kérdéseket, helyzeteket megfelelő tényekre vonatkozó adatok alapján dolgozta fel⁵, és ezen felül még a gazdasági tájékoztatás és tájékozottság terjesztője is lett⁶. Hangsúlyozták, hogy az Intézet a politikától távol maradva, minden körülmények között független szakértői munkát kíván végezni: „munkássága során csak a tények megrögzítésével, és azok jelentőségének és távolabbi következményeinek vázolásával kíván foglalkozni. A kívánatos gazdaságpolitikára vonatkozó következtetéseknek a levonása természetesen már nem ennek az intézetnek a dolga.”⁷ Az Intézet egyik legjelentősebb, és talán máig is a legismertebb, a saját korában még nemzetközi

elismerést is kiváltó műve, amely 1936-ban az egyik különkiadványként jelent meg és a nemzetijövedelem-számítással foglalkozik, Varga István és Matolcsy Mátyás nevéhez fűződik. Az igazgatói tisztséget egészen 1949. augusztus 15-ig, az Intézet megszűnéséig Varga töltötte be. Elemző, a jelenségek ok okozati viszonyait feltáró munkássága azonban nem korlátozódott kizárólag az Intézet munkatársaival kollektívan kidolgozott és megjelentetett összesen 54 kiadványra. Hanem számos önálló tanulmánya, cikke jelent meg pl. a Közgazdasági Szemlében, a Statisztikai Szemlében, a Világgazdasági Szemlében, illetve az MGKI külön kiadványaiban is. Vezetése alatt az Intézet mondhatni, hogy egy alkotóműhellyé vált, ahonnan későbbi neves tudósok (pl. Andorka Rudolf, Balassa Béla) kerültek ki⁸.

Az intézetvezetői állása mellett természetesen oktatói tevékenységét is aktívan folytatta. 1933-ban a Tudományegyetemen egyetemi magántanárrá nevezték ki, 1940-től pedig, mint nyilvános rendkívüli tanár tanított.

1939-től 1944-ig a német nyelven megjelenő Südost Economist nevű gazdasági hetilapnak volt a szerkesztője és felelős kiadója, melyben írásainak egy részét névtelenül jelentette meg.

Ezt követően sajnos munkássága egy időre megszakadt, amikor is Magyarország náci megszállása idején, 1944. március végén, németellenes összeesküvés vádjával letartóztatták és elhurcolták. Ugyanis kitudódott, hogy 1943-ban Bethlen István felkérésére Vargáék az Intézetben egy olyan koncepció kidolgozásán fáradoztak, melyben megtervezték a magyar gazdaság háborút követő újjászervezését, s mindezt a szövetségesek győzelmét feltételezve. Sajnos az elkészült munkák nem maradtak fenn, ugyanis azokat elégették⁹. Majd 13 hónap raboskodás után, 1945. június 10-én érkezett vissza Budapestre, egy berlini börtönből.

Hazatérését követően, pár nap múlva – 1945. június 13-tól – már az Újjáépítésügyi Minisztérium főcsoportvezetője lett, 1946-tól pedig már államtitkári címmel és hatáskörrel rendelkezett. 1945. novemberében a m. kir. Pázmány Péter Tudományegyetem nyilvános rendes tanárrá nevezte ki. Tudományos munkássága és neves közgazdászok - többek között Heller Farkas, Navratil Ákos - ajánlása alapján a Magyar Tudományos Akadémia 1945-ben levelező és egy évvel később igazgató tanácsi taggá, majd az átszervezés után 1949-től tanácskozó taggá választotta. 1946-tól egy időben látta el az Anyag- és Árhivatal elnöki tisztségét; valamint az Iparügyi Minisztériumban és az Építésügyi Minisztériumban a berendelt államtitkári funkciókat. Ez idő alatt jelent meg Varga egyik jelentős írása „A valutacsoda” címmel, amelyben a forint bevezetésével és a szanálás kérdésével foglalkozott. Javaslat az ár- és a bérrendezésre vonatkozóan nagyban hasonlított a ténylegesen bevezetett megoldáshoz, így kimutatható Varga szerepe az 1946. évi magyar hiperinflációt lezáró

stabilizációs program elvi és gyakorlati előkészítésében¹⁰. 1948-ban a katedrától eltávolították, egyéb állásaiból pedig 1949 tavaszán távozott, ugyanis a Miniszterelnökségre hívták szolgálattételre, ezután mint a Tárcaközi Hitelvéleményező Bizottság elnöke, továbbá az Országos Tervgazdasági Tanács tagjaként dolgozott.

1950 októberében a m. kir. Pázmány Péter Tudományegyetemen rendelkezési állományba helyezték, ahonnan fél év múlva nyugdíjba vonult. 1951. február 1-től immár nyugdíjasként ellátta a Magyar Közgazdaságtudományi Intézet szerződéses szakértői feladatait, továbbá a Műszaki Dokumentációs Központnak külsősként végzett fordításokat. 1953-ban a Belkereskedelmi Minisztérium állandó külső szakértője lett. Azonban a feladatok végeztével nem kapott további megbízásokat. Egy az MTA-nak is elküldött 1951. október 6-i keltezésű önéletrajza szerint ebben az időszakban közel 60-70 tudományos-, gazdasági-, vagy fordítói álláspályázata zárult sikertelenül.

Mellözöttsége 1957-ben a Közgazdasági Szakértő Bizottság vezetői pozíciójának elvállalásával ért véget. Innentől kezdve újra taníthatott is - mint egyetemi tanár a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen - fogyasztás-gazdaságtant és reklámot. 1960-ban került kiadásra egyetemi jegyzeteinek és a témában végzett kutatásainak legterjedelmesebb (437 oldalas, színes fotókkal illusztrált) és egyben legalaposabb munkája, mely „A reklám” címet kapta. Közgazdaságtani vizsgálódásainak a pszichológia területével való összekapcsolását jól tükrözte azon vélekedése, mely szerint a gazdaságpolitikának legalapvetőbb és a gazdasági élet struktúráját döntően befolyásoló területén, a pszichológiai szempontoknak rendkívül nagy jelentőségük van, ezért jó (lenne) azt tudni, hogy a szubjektív vélemények kialakulásához mely objektív tényezők járul(hat)nak hozzá¹¹.

Pályafutásának ismételt fellendülését jelzi, hogy az '50-es évek végétől és a '60-as évek elejétől több, a Magyar Tudományos Akadémiához tartozó intézet, illetve bizottság kérte fel tudományos szakértőnek, tagnak. Külföldi kapcsolatait is feleleveníthette: lengyel, osztrák, és német egyetemek felkéréseit fogadta el. 1962-ben Luxemburgban tartott előadássorozatot angol nyelven. Váratlanul bekövetkezett halála miatt (1962. 12. 30.) sajnos már nem értesülhetett róla, hogy a luxemburgi egyetem díszdoktorává avatta.

A Magyar Tudományos Akadémia 1989-ben több közgazdasági akadémikussal együtt rehabilitálta. 1990. március 15-én posztumusz Széchenyi-díjjal tüntették ki¹².

Készítette: *Mányó-Váróczi Violetta*

Irodalomjegyzék

- 1 Életrajzi adatok forrása: Varga István Különgyűjtemény; Varga István Kereskedelmi, Közgazdasági Szakközépiskola és Szakiskola (könyvtár)
- 2 Varga István: A statisztika elmélete és módszertana. MEFESZ Jogászkör kiadása, Kézirat gyanánt, Bp. 1949. p.23.
- 3 Kovács György: Varga István gazdaságelméleti jelentősége és a gazdaságpolitikai fordulat. A Közgazdasági Bizottság 1957. évi működése. In: 1956: Fordulópont a gazdaságpolitikában (szerk. Botos K.) Szeged, Generál Nyomda, 2007. p.145.
- 4 Magyar Gazdaságkutató Intézet: A Magyar Gazdaságkutató Intézet Gazdasági helyzetjelentése az 1929. évi január-márciusi időszakról. Bp. MGKI, 1929. ápr. 30. p.13.
- 5 Magyar Gazdaságkutató Intézet: A Magyar Gazdaságkutató Intézet Gazdasági helyzetjelentése az 1929. évi január-márciusi időszakról, Bp. MGKI, 1929. ápr. 30. p.9.
- 6 Jelentés a Magyar Gazdaságkutató Intézet működéséről. Budapest, MGKI 1939, p.5.
- 7 Magyar Gazdaságkutató Intézet: A Magyar Gazdaságkutató Intézet Gazdasági helyzetjelentése az 1929. évi január-márciusi időszakról, Bp. MGKI, 1929. ápr. 30. p.8.
- 8 dr. Bekker Zsuzsa: Varga István (1897-1962.). In:Gazdaságelméleti olvasmányok-Magyar Közgazdasági gondolkodás. (szerk.: Bekker Zsuzsa), Aula Kiadó, 2002. p.752.
- 9 dr. Bekker Zsuzsa: Varga István (1897-1962.). In:Gazdaságelméleti olvasmányok-Magyar Közgazdasági gondolkodás. (szerk.: Bekker Zsuzsa), Aula Kiadó, 2002. p.751.
- 10 Majoros Kriszina: Varga István (1897-1962). PhD értekezés, 2001. Miskolc
- 11 Varga István: Népesedési problémák. Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt., 1935. p.25.
- 12 21. századi enciklopédia - Magyar gazdaság, Pannonica Kiadó, 2008. p.458. (Varga István arcképvázlata)